

Haskell: Structuri de date funcționale

- Data publicării: 11.04.2023
- Data ultimei modificări: 04.05.2023
- Deadline hard: ziua laboratorului 10 (11 pentru seria CB)
- Forum temă [<https://curs.upb.ro/2022/mod/forum/view.php?id=173248>]
- vmchecker [<https://vmchecker.cs.pub.ro/ui/#PP>]

Obiective

- Aplicarea mecanismelor **funcționale**, de **tipuri** (inclusiv **polimorfism**) și de **evaluare leneșă** din limbajul Haskell.
- Exploatarea evaluării leneșe pentru **decuplarea conceptuală** a prelucrărilor realizate.

Descriere generală și organizare

Tema urmărește familiarizarea cu specificul implementării structurilor de date în limbajele funcționale, problema **eficienței** fiind centrală. În limbajele **imperative**, eficiența este parțial alimentată de posibilitatea **modificărilor distructive**; de exemplu, actualizând în timp constant un element dintr-un vector. Prin contrast, în limbajele **funcționale**, modificările distructive sunt de obicei **evitate**, cu consecința **persistenței** structurilor de date. Cu alte cuvinte, dacă în abordarea **imperativă** dispunem de obicei doar de **ultima** variantă a unei structuri, care încorporează întregul istoric de modificări ale acesteia, în abordarea **funcțională** putem dispune simultan de **toate** versiunile intermediare ale acelei structuri. Ultima constrângere pare să impună costuri semnificative asupra implementării funcționale a structurilor de date, cu pierderi importante de eficiență. Vestea bună este că o reproiectare perspicace a acestor structuri poate **recupera** eficiența operațiilor; astfel, se **combină** complexitatea **comparabilă** cu cea a structurilor imperative cu beneficiile **purității** funcționale.

Tema propune drept studiu de caz implementarea în Haskell a unei **cozi de priorități**, utilizând **heap-uri binomiale**. Implementarea **imperativă** standard a unui **heap** utilizează **vectori** și mizează pe accesul aleator în timp constant. După cum știm, listele înlanțuite din limbajele **funcționale** nu se pretează unei abordări fundamentate pe accesul aleator, care se realizează în timp liniar. Prin urmare, vom utiliza o reprezentare alternativă, în forma listelor de **arbori binomiali**, care oferă o complexitate **logaritmică** pentru **toate** operațiile, inclusiv pentru cea de **combinaire** a două **heap-uri**, care în abordarea imperativă standard se realizează în timp liniar.

Tema este împărțită în **3 etape**:

- una pe care o veți rezolva după laboratorul 7, cu deadline în ziua laboratorului 8 (9 pentru seria CB)
- una pe care o veți rezolva după laboratorul 8, cu deadline în ziua laboratorului 9 (10 pentru seria CB)
- una pe care o veți rezolva după laboratorul 9, cu deadline în ziua laboratorului 10 (11 pentru seria CB).

Deadline-ul depinde de semigrupa în care sunteți repartizați. Restanțierii care refac tema și nu refac laboratorul beneficiază de ultimul deadline, și anume în zilele de 02.05, 09.05, respectiv 16.05.

Rezolvările tuturor etapelor pot fi trimise până în ziua laboratorului 10 (deadline hard pentru toate etapele). Orice exercițiu trimis după un **deadline soft** se punctează la **jumătate**. Cu alte cuvinte, **nota finală** pe etapă se calculează conform formulei: $n = (n1 + n2) / 2$ ($n1$ = nota obținută înainte de deadline; $n2$ = nota obținută după deadline). Când toate submiisiile preced deadline-ul, nota pe ultima submisie constituie nota finală (întrucât $n1 = n2$).

În fiecare etapă, veți valorifica ce ați învățat în săptămâna anterioară și veți avea la dispoziție un **schelet de cod**, cu toate că rezolvarea se bazează în mare măsură pe etapele anterioare. Enunțul caută să ofere o imagine de ansamblu atât la nivel conceptual, cât și în privința aspectelor care se doresc implementate, în timp ce detaliile se găsesc direct în schelet.

Etapă 1

Operațiile pe **heap-uri binomiale** (cum este adăugarea unui nou element) sunt foarte similare conceptual celor pe **numere binare** (de exemplu, incrementare). Prin urmare, această etapă are un rol pregătitor, propunând o **reprezentare** a numerelor binare și definirea unor **operații** standard cu acestea. **Heap-urile binomiale** vor fi introduse propriu-zis în etapa 2.

Construcțiile și mecanismele de limbaj pe care le veți exploata în rezolvare sunt:

- **liste**, pentru reprezentarea numerelor binare ca secvențe potențial infinite de biți
- **funcționale** pe liste, ocazie cu care veți intra în contact atât cu cele standard, care se găsesc și în Racket, cât și cu altele specifice în Haskell
- **list comprehensions**, pentru descrierea concisă a unor transformări
- **evaluare leneșă**, implicită în Haskell, pentru decuplarea conceptuală a transformărilor din cadrul unei secvențe.

Modulul de interes din **schelet** este **BinaryNumber**, care conține **reprezentarea** numerelor binare și **operațiile** pe care trebuie să le implementați:

- tipul **BinaryNumber** definește reprezentarea numerelor binare
- funcția **toDecimal** convertește din reprezentarea binară în cea zecimală
- funcția **toBinary** realizează conversia inversă
- funcțiile **inc** și **dec** incrementează, respectiv decrementează cu 1 un număr binar, ținând cont bineînțeles de transport, respectiv împrumut
- funcția **add** adună două numere binare
- funcția **stack** pregătește terenul pentru înmulțirea a două numere binare, simulând maniera în care am dispune numerele pe hârtie, unul sub celălalt
- funcția **multiply** realizează înmulțiri propriu-zise.

Găsiți detaliile despre **funcționalitate** și despre **constrângerile de implementare**, precum și **exemple**, direct în schelet. Aveți de completat definițiile care încep cu ***** TODO *****.

Pentru **rularea testelor**, încărcați în interpretor modulul **TestBinaryNumber** și evaluați **main**.

Este suficient ca arhiva pentru **vmchecker** să conțină modulul **BinaryNumber**.

Etapă 2

În această etapă, veți începe implementarea unei **cozi de priorități**, utilizând **heap-uri binomiale**, prezentate mai jos. Coda va expune operații precum **adăugarea** unei chei, alături de prioritatea asociată, **combinarea** a două cozi, **determinarea** cheii cu prioritate **minimă**, precum și **eliminarea** acesteia. Toate operațiile vor avea complexitate **logaritmă** în dimensiunea cozii. Din moment ce ne concentrăm pe prioritățile **minime**, vorbim implicit despre un *min priority queue* sau *min-heap*.

Construcțiile și mecanismele noi de limbaj pe care le veți exploata în rezolvare, pe lângă cele din etapa 1, sunt:

- **tipurile de date utilizator**.

Înainte de prezentarea **heap**-urilor binomiale, introducem mai întâi conceptul de **arbore binomial**, care stă la baza primelor. Aceștia se construiesc recursiv, ca în fig. 1 de mai jos:

- cel mai simplu arbore binomial nevid este cel cu un **singur nod**
- atașându-i unui arbore existent o **copie** a sa (din perspectivă structurală, nu neapărat a conținutului) ca **cel mai din stânga copil**, se obține tot un arbore binomial.

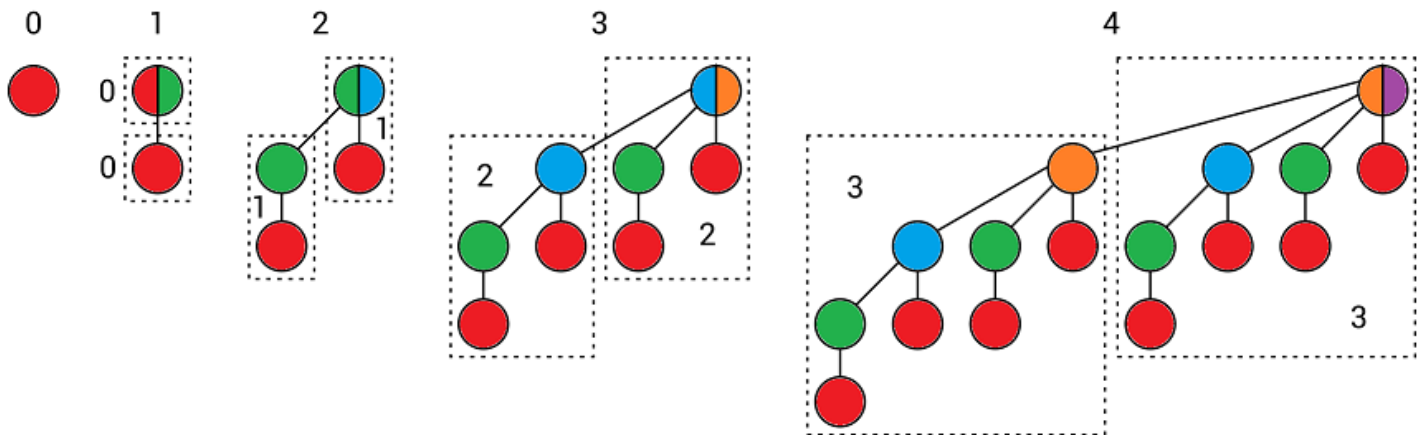

Fig. 1. Arbori binomiali. Adaptare după oreilly.com [<https://www.oreilly.com/library/view/c-data-structures/9781788833738/ae9c1988-22e7-4a85-8285-da0b8f4cada5.xhtml>].

Introducem de asemenea următoarele **atribute** ale unui arbore binomial:

- **rangul** reprezintă numărul de copii ai rădăcinii
- **dimensiunea** este numărul total de noduri, egal cu 2 ridicat la puterea rangului.

Astfel, în fig. 1:

- primul arbore are rangul 0 și dimensiunea 1
- atașând la un arbore de rang $r-1$ și dimensiune $2^{(r-1)}$ o copie de-a sa, obținem un arbore de rang r și dimensiune 2^r ; nodurile bicolore surprind creșterea rangului unui nod de la $r-1$ la r în urma atașării copiei.

În fig. 1, se observă mai mulți arbori binomiali, cu ranguri între 0 și 4, și că **înălțimea** unui arbore este egală cu **rangul** său. De asemenea, transpare o proprietate care derivă din modalitatea de construcție: copiii unui nod de rang r au rangurile $r-1$, $r-2$, ..., 1 , 0 , exact în această ordine **descrescătoare**. De exemplu, copiii rădăcinii de rang 4 au rangurile 3, 2, 1, 0. **Numele** de arbore binomial vine de la faptul că, pe nivelul i din arborele de rang r , numărul de noduri este dat de **coeficientul binomial** „combinări de r luate câte i ”.

Continuăm cu prezentarea **heap-urilor binomiale**. Acestea nu sunt decât **liste de arbori binomiali**, cu constrângerea suplimentară că arborii trebuie să respecte și **proprietatea de heap**, i.e. rădăcina are **prioritate mai mică** decât copiii și analog pentru subarbori. Având în vedere faptul că toți arborii binomiali au dimensiuni puteri ale lui 2, principala întrebare este cum **distribui**m elementele *heap*-ului în cadrul acestor arbori, presupunând că numărul total de elemente nu este putere a lui 2. Aici intervine **reprezentarea binară a numerelor** din etapa 1. Dacă **dimensiunea** *heap*-ului este n , având reprezentarea binară $[b_0, b_1, \dots, b_m]$, unde $m = \lceil \lg n \rceil$ (parte întreagă), atunci, pentru fiecare bit 0 , vom avea un arbore **vid**, și pentru fiecare bit b_r egal cu 1 vom avea un arbore de **rang r** , și implicit dimensiune 2^r .

Exemplificăm ideea de mai sus cu un *heap* cu 13 elemente, **reprezentarea binară a dimensiunii** fiind $[1, 0, 1, 1]$. Aceasta înseamnă că avem un arbore de rang 0 (dimensiune 1), niciun arbore de rang 1, un arbore de rang 2 (dimensiune 4) și un arbore de rang 3 (dimensiune 8), ca în fig. 2. Observați de asemenea respectarea **proprietății de heap** de către fiecare dintre cei trei arbori.

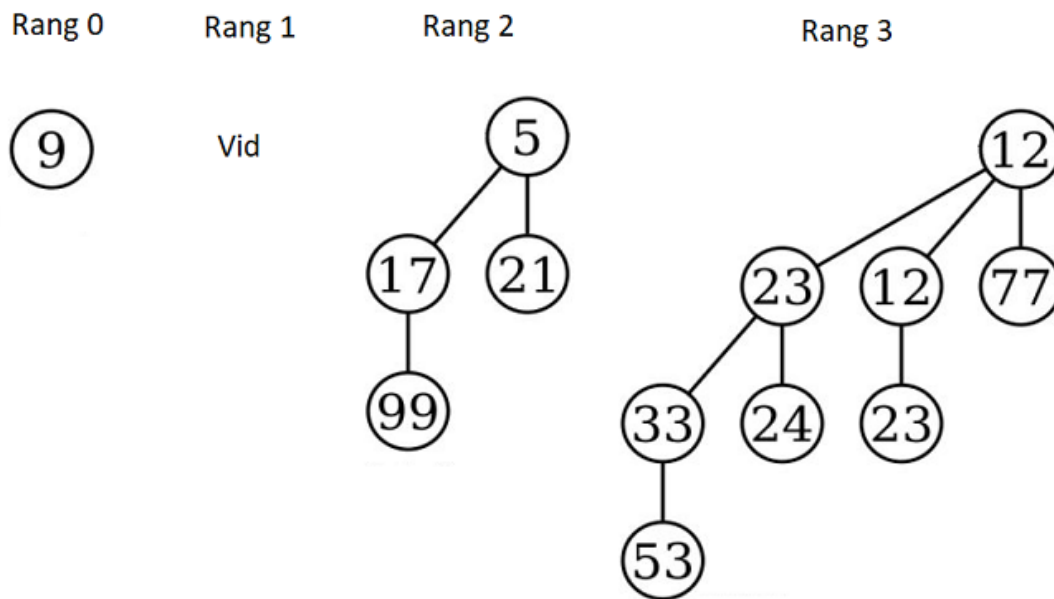

Fig. 2. *Heap* binomial. Adaptare după bartleby.com [<https://www.bartleby.com/subject/engineering/computer-science/concepts/binomial-heap>].

Vom vedea în continuare cum unele operații asupra *heap*-urilor binomiale le oglindesc pe cele asupra **numerelor binare**. De exemplu, operația de **inserare** a unui element corespunde **incrementării** unui număr binar. La fel cum, în cazul **numerelor binare**, operația de **incrementare** presupune poziționarea unui **bit 1** în dreptul primului bit al reprezentării numărului de incrementat și modificarea succesivă a biților curent și următori, în caz de transport, operația de **inserare** a unui element într-un **heap binomial** presupune poziționarea unui **arbore de rang 0 (dimensiune 1)** în dreptul primului arbore existent în *heap* și modificarea succesivă a arborelui curent și eventual a următorilor. Dacă este destul de clar ce înseamnă a aduna doi biți, rămâne de clarificat ce înseamnă a „aduna” doi arbori binomiali:

- adunarea oricărui arbore cu un arbore **vid** produce primul arbore
- adunarea a doi arbori **nevizi** cu **același rang** conduce la **atașarea** unui arbore ca cel mai din stânga copil al celui alt, adică tocmai principiul recursiv de construcție a arborilor binomiali; arborele rezultat, cu rang mai mare cu 1 decât al arborilor constituenți, devine **transport**.

De remarcat că **niciodată** nu vom fi puși în situația de a aduna doi arbori nevizi cu ranguri diferite. Rămâne de ales arborele care joacă rolul de **copil** al celui alt; din moment ce trebuie conservată **proprietatea de heap**, **copil** va deveni arborele cu **prioritatea mai mare**.

Exemplificăm inserarea unui nou element în *heap*-ul din fig. 2. Ne vom concentra pe pozițiile de rang 0 și 1, întrucât cele de rang 2 și 3 nu vor fi afectate. Rezultatul se observă în fig. 3:

- dacă prioritatea noului element este **mai mică** (7), arborele **existent** (9) devine copilul acestuia (fig. 3, stânga)
- dacă prioritatea noului element este **mai mare** (11), **noul** arbore devine copil al celui existent (9) (fig. 3, dreapta).

În ambele cazuri, rezultă un **transport** în forma unui arbore de rang 1, care îl **înlocuiește** pe cel vid din *heap*-ul original; de asemenea, dispare arborele de rang 0. Dacă în *heap*-ul original ar fi existat deja un arbore de rang 1, procesul de atașare și propagare a transportului ar fi **continuat recursiv**, către poziția de rang 2 ș.a.m.d.

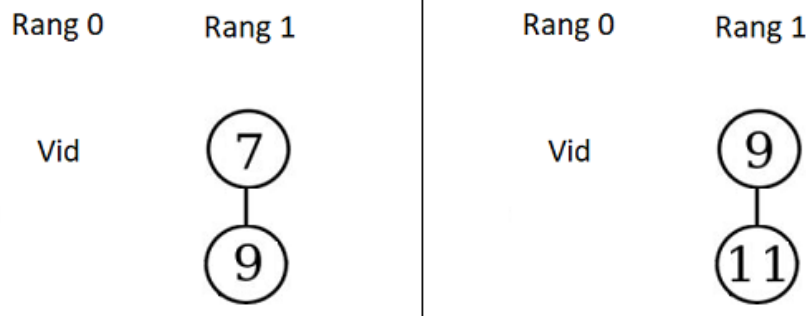

Fig. 3. Inserarea în *heap*-ul binomial din fig. 2.

Cum reprezentarea binară a dimensiunii *heap*-ului conține un număr logaritm de biți, deci un număr logaritm de arbori (vizi sau nevizi), iar atașarea unui arbore la altul se face în timp constant, **inserarea** are complexitate **logaritmă**.

Având în vedere că toți arborii respectă **proprietatea de heap**, i.e. rădăcina este elementul cu prioritate minimă din fiecare arbore, operația de **determinare** a elementului cu **prioritate minimă** din întregul *heap* presupune identificarea **rădăcinii** cu prioritate minimă. În exemplul din fig. 2, prioritatea minimă este 5, aferentă rădăcinii arborelui de rang 2. Dacă există **mai multe** rădăcini cu prioritate minimă, se alege cea care apare **prima** în lista de arbori. Urmând un raționament similar celui din paragraful anterior, rezultă că și această operație are complexitate **logaritmă**.

Ultima operație implementată în această etapă este cea de **combinare** (engl. *merge*) a două *heap*-uri. Aceasta o oglindește pe cea de **adunare** a două numere binare din etapa 1. La fel cum, în cazul **numerelor binare**, se adună mai întâi biții de pe poziția 0, apoi 1 etc., în cazul **heap-urilor binomiale**, se începe cu adunarea arborilor de pe poziția de rang 0, apoi rang 1 ș.a.m.d., ținând cont bineînțeles de eventualul **transport**. Din motive similare celor de mai sus, și această operație are complexitate **logaritmă**.

Modulul de interes din **schelet** este `BinomialHeap`, care conține **reprezentarea arborilor binomiali** și a **heap-urilor binomiale**, precum și **operațiile** descrise mai sus:

- tipul `BinomialTree p k`, deja definit, desemnează **arbori binomiali** având noduri cu **priorități** de tip `p` și **chei** de tip `k`; în mod evident, **prioritățile** trebuie să fie **ordonabile**
- tipul `BinomialHeap p k`, deja definit, denotă **heap-uri binomiale** având elemente cu priorități de tip `p` și chei de tip `k`
- funcția `attach` permite **atașarea** unui arbore ca cel mai din stânga copil al altuia, în vederea conservării **proprietății de heap**
- heap-ul vid**, `emptyHeap`
- funcțiile `insertTree` și `insert` permit **inserarea** unui nou element într-un *heap*
- funcția `findMin` **determină** elementul cu **prioritate minimă**
- funcțiile `mergeTrees` și `merge` permit **combinarea** a două *heap*-uri.

Găsiți detaliile despre **funcționalitate** și despre **constrângerile de implementare**, precum și **exemple**, direct în **schelet**. Aveți de completat definițiile care încep cu `*** TODO ***`.

Pentru **rularea testelor**, încărcați în interpretor modulul `TestBinomialHeap` și evaluați `main`.

Este suficient ca arhiva pentru **vmchecker** să conțină modulul `BinomialHeap`.

Etapă 3

În această etapă, veți continua să implementați anumite operații asupra *heap*-urilor binomiale, în continuarea celor din etapa 2.

Construcțiile și mecanismele noi de limbaj pe care le veți exploata în rezolvare, pe lângă cele din etapa 2, sunt:

- polimorfismul ad-hoc**
- clasele**.

Ultima operație fundamentală este de **eliminare** a cheii de **prioritate minimă** din *heap*. Am lăsat-o la final, deoarece utilizează operația de **combinare** (`mergeTrees`) implementată în etapa 2. Eliminarea presupune **înlăturarea primului arbore** cu rădăcină de prioritate minimă din lista de arbori ai *heap*-ului (prin înlocuirea lui cu `EmptyTree`) și apoi **combinarea** (`mergeTrees`) noii liste de arbori cu lista de subarbori (orfan) ai rădăcinii tocmai înlăturate. Având în vedere că lista de arbori ai *heap*-ului este ordonată **crescător** în raport cu rangul, iar lista de subarbori orfan este ordonată **descrescător** (conform structurii arborilor binomiali), este necesară **inversarea** ultimei înainte de combinarea celor două liste! Având la bază operația de combinare, rezultă că și cea de eliminare are complexitate **logaritmă**.

Scheletul etapei 3 se găsește tot în modulul `BinomialHeap`, în continuarea operațiilor din etapa 2, începând cu linia 243:

- funcția `isolate` este ajutătoare, pregătind terenul pentru următoarea operație
- funcția `removeMin` înlătură prima cheie de prioritate minimă din *heap*

- instanțele clasei `Show` pentru tipurile `BinomialTree p k` și `BinomialHeap p k` oferă reprezentări mai lizibile, sub formă de șir de caractere ale celor două categorii de structuri; observați că a fost necesară eliminarea `deriving Show` din definiția tipurilor, pentru evitarea conflictului de instanțe
- instanțele clasei `Functor` pentru constructorii de tip `BinomialTree p` și `BinomialHeap p` generalizează funcționala `map` pe aceste categorii de structuri
- pentru **bonus**, instanța clasei `Foldable` pentru constructorul de tip `BinomialTree p` generalizează funcționala `foldr` pe aceste structuri.

Găsiți detaliile despre **funcționalitate** și despre **constrângerile de implementare**, precum și **exemple**, direct în schelet. Aveți de completat definițiile care încep cu `*** TODO ***`.

Pentru **rularea testelor**, încărcați în interpretor modulul `TestBinomialHeap` și evaluați `main`.

Este suficient ca arhiva pentru **vmchecker** să conțină modulul `BinomialHeap`. Veți avea nevoie de implementarea funcției `mergeTrees` din etapa 2.

Precizări

- Încercați să folosiți pe cât posibil funcții **predefinite** din modulul `Data.List` [<https://hackage.haskell.org/package/base-4.18.0.0/docs/Data-List.html>]. Este foarte posibil ca o funcție de prelucrare de care aveți nevoie să fie deja definită aici.
- Ca sugestie, exploatați cu încredere **pattern matching**, **case** și **gărzi**, în locul `if`-urilor imbricate.

Resurse

- Schelet etapa 1 [https://ocw.cs.pub.ro/courses/_media/pp/23/teme/haskell/etapa1.zip]
- Schelet etapa 2 [https://ocw.cs.pub.ro/courses/_media/pp/23/teme/haskell/etapa2.zip]
- Schelet etapa 3 [https://ocw.cs.pub.ro/courses/_media/pp/23/teme/haskell/etapa3.zip]

Changelog

- 22.04 (ora 16:10) Publicare etapa 2, doar enunț și schelet; urmează și checker-ul.
- 24.04 (ora 22:45) Publicare checker etapa 2.
- 26.04 (ora 10:55) Actualizare checker etapa 2. Și `BinomialHeap` instanțiază acum `Eq` pentru facilitarea noilor teste.
- 28.04 (ora 14:50) Actualizare checker etapa 2 pt verificări mai flexibile. Dacă ați încărcat deja etapa 2 pe `vmchecker`, NU este necesară reîncărcarea.
- 30.04 (ora 10:30) Publicare etapa 3, doar enunț și schelet; urmează și checker-ul.
- 30.04 (ora 22:35) Actualizare checker etapa 2, în urma unor probleme semnalate de voi. Se verifică acum corespondența corectă dintre rangul arborilor și poziția acestora în lista `heap`-ului.
- 04.05 (ora 10:45) Publicare checker etapa 3.

pp/23/teme/haskell-structuri-functionale.txt · Last modified: 2023/05/04 10:44 by bot.pp